

je zdelo to računanje, a toliko pa nam je pač znano, da gre številkam časi tudi verjeti, čeprav ne vsekdar, in pa, ali nismo tudi mi sami majali z glavo ob onem sestavu? Saj se nam je zdelo, sila mora biti v prirodi, kaj pa da! Samo nekaj nas še tišči. Dokaz, dokaz! Povemo ga možu. Zopet mu zaigra oni pomilovalni nasmeh okrog usten: »To morajo biti prvine teles, v kar se raztvori telo . . . Hé, hé, lepo je, lepo, da vam je dal baš ta dokaz! In vas je preveril, ka-li? Zategnil vam je zadrgo! Seveda, če ga prebereš, nič mu ni posebnega reči, in v onih preperelih pregradah: Barbara, Celarent, Darii . . . mu tudi lahko poiščete krstnega lista. A kaj, ko bi mi tako-le rekli: To morajo biti prvine, v kar se raztvori telo. A telo se raztvori v molekule. Torej so molekule prvine. No, ali vidite? S takim prorekom mi vse lahko dokažemo. Toliko pa še vedno poznamo kemijo, da ne verujemo kar na besedo! Kemijski sestavljena telesa se raztvorjajo v molekule. Naposled seveda bi se razkrojila vsa telesa do atomov, ko bi jih delili in delili. Prav za prav pa atomov še nikdo videl ni. Kar imenujemo atom, to so le izračunali. Pa bodi kakor koli. Vsekakor ostaja še vprašanje, imajo-li tudi atomi še svoje prvine, zakaj nam se le zdi, da so tudi atomi še telesa. Torej to so prvine, v kar se raztvori telo končno ali kemijski ali kakor koli.

A dobro je, da vam je izročil baš ta dokaz. Vi, kaj pa da, želite, da vam tudi jaz povem svoje mnenje? No, jaz vam ne bodem razlagal in prédel na dolgo in široko svojega sestava, dal vam bodem samo kvasú. Z ene strani

ste se pač preverili, da brez sil ne moremo živetariti po tej zemlji. Z druge strani pa je resnica, da so atomi še telesa. Na to ste mi pristali. To pa je uprav podlaga mojemu razmišljanju. Bodi telesa še tako majhno, razsežno je, in kar je razsežno, ima dele vsaj v vzmožnosti, in ni prekoslovja v tem, da kako više bitje razdeli del v še manjše delke. Seveda atomisti hitro pristavljajo: Se vé, po sebi, metafiziški, so atomi delni, a fiziški ne. Verjemi, kdor hoče, a meni pustite, da dvomim, dokler ne odgovoré vprašanju: zakaj? Do tedaj pa jaz tako-le sklepam: Če ima atom delke, niso atomi prvine, marveč delki. A tudi delke še lahko delimo. Torej tudi ti še niso prvine. Dokler so delki razsežni, imajo še delčke, potemtakem pred seboj še prestejše prvine. Torej prava in prva prvina mora biti nekaj nerazsežnega, enovitega, imenujte to silo, podstat, ali kakor hočete.

Ta sestav je že sila star. V nekoliko drugi obliki ga je učil že Pitagora, Leibnitz in o. Bosković, Kant in Herbart, vsi se zlagajo vsaj v bistvu, le da nekateri hoté imeti podstati, drugi sile.

Če govorimo o silah, morajo biti odbojne in privlačne. Ko bi namreč ne bilo odbojnih, prodirale bi se vse prvine v eni in isti točki. To so vedeli že stari: puncta aut non se tangunt, aut se tangunt iuxta se tota. Ko bi pa bile samo odbojne, razpršile bi se zopet prvine po vesmiru in ne bilo bi pravih teles. — Jaz mislim, da lože razložimo prirodne pojave s silami. Izvestno pa je, da so prvine enovite. Toda kakor sem rekel, jaz sem vam podal samo kvasú«.

(Dalje.)

Z j u t r a j.

Po pisanem dolu vir šumljá
Srebrnočist,

Po drevju si jutranji vetrec igra,
Trepeče pri listu list.

Le vetrec igra si, in šumi v dol
Planinski vir,

Dobrotno hladita človeško hol
In v prsa selita mir!

M. O.

